

MIDDEN IN DE SAMENLEVING

Verkenning van de maatschappelijke
betekenis van grote stadskerken

MIDDEN IN DE SAMENLEVING

**Verkenning van de maatschappelijke
betekenis van grote stadskerken**

In opdracht van het Grote Kerken Overleg.

Verkenning van de maatschappelijke betekenis van grote stadskerken

Grote stadskerken vervullen een belangrijke rol in de stedelijke samenleving waar zij middenin staan. Het zijn actieve organisaties die voor en met partners veel maatschappelijke waarde bieden. Adviesbureau Berenschot heeft in opdracht van het Grote Kerkenoverleg een verkenning van activiteiten van grote stadskerken op dit terrein uitgevoerd. Met deze publicatie voor beleidsmakers en financiers laten wij zien op welke wijze grote stadskerken maatschappelijke betekenis hebben voor de bewoners, bezoekers en bedrijven van de steden.

Nieuwe betekenis van oude iconen

Grote stadskerken zijn iconische monumenten in het hart van historische steden. Met het verdwijnen van de oorspronkelijke religieuze functie zijn de stadskerken een grotere maatschappelijke rol in de samenleving gaan vervullen. Een aantal seculiere organisaties die zich bezighouden met de exploitatie van grote stadskerken hebben zich verenigd in het Grote Kerkenoverleg. Samen streven zij hetzelfde doel na: de monumenten behouden én een actuele betekenis geven. Daarmee sluit het Grote Kerkenoverleg aan op het verdrag van Faro dat Nederland begin 2024 ondertekende, dat de maatschappelijke en verbindende waarde van erfgoed en het belang van deelname door de samenleving hieraan benadrukt. Het intensief inzetten voor de samenleving geeft grote stadskerken nieuw bestaansrecht.

Eerder onderzoek naar functies van grote stadskerken

In 2021 heeft Berenschot onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van de verschillende functies van grote stadskerken. Zij vervullen van oudsher de gebruikelijke functies van stadskerken: zij zijn regelmatig open voor bezoek en bezinning, en vaak ook voor beklimming van de toren. Er is in deze stadskerken plek voor rituelen, zoals religieuze erediensten, trouwerijen en begrafenissen, maar ook voor actuele reflectie, bezinning en rumoer. Grote stadskerken bieden vaak ook culturele programmering met concerten, lezingen en tentoonstellingen. Het monumentale karakter en de aanwezige voorzieningen zoals bijzondere orgels lenen zich hier goed voor. Het onderzoek toonde ook onbenut potentieel ten aanzien van de inzet op maatschappelijke functies.

Grote Kerken Overleg

Maatschappelijke functie op de strategische agenda

Het onderzoek liet zien dat grote stadskerken zich oriënteren op versterking van hun maatschappelijke functie. Grote stadskerken wensen dat niet alleen intrinsiek. Zij worden hiertoe ook gemotiveerd door de strategische uitdagingen waar zij voor staan, te weten het beter benutten van de monumentale gebouwen, het professionaliseren van de compacte beheersorganisaties en het versterken van de financiële bedrijfsvoering. Het rapport van Berenschot zette de beweging die grote stadskerken maken om, mede vanuit die uitdagingen, steeds meer bij te dragen aan maatschappelijke ontwikkelingen op de strategische agenda van stadskerken en hun stakeholders.

Zicht op toegevoegde waarde in verschillende maatschappelijke domeinen

Op verzoek van het Grote Kerken overleg heeft Berenschot een nadere verkenning uitgevoerd naar de maatschappelijke betekenis van stadskerken anno 2024. De huidige samenleving vraagt om actieve bijdragen en verbindingen. Er spelen in steden veel maatschappelijke vraagstukken. Er zijn spanningen en emotionele gebeurtenissen. Er is behoefte om samen te komen, samen stil te staan maar ook samen vooruit te kijken en nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen te omarmen. Daar bieden grote stadskerken vanuit hun oorspronkelijke karakter en huidige positie alle gelegenheid toe, op zeer betekenisvolle manieren. In deze verkenning heeft Berenschot acht vormen van maatschappelijke betekenis van stadskerken in verschillende domeinen onderscheiden en in beeld gebracht. Deze publicatie toont een aantal voorbeelden hiervan en levert daarmee inzichten over de potentiële waarde van grote stadskerken.

Grote Kerken Overleg

VIER DOMEINEN VAN MAATSCHAPPELIJKE BETEKENIS

Berenschot heeft voor deze verkenning een uitgebreide inventarisatie uitgevoerd van de vele maatschappelijke activiteiten die door grote stadskerken worden opgezet en geprogrammeerd. We hebben ons niet gericht op reguliere activiteiten zoals openstelling en trouwen, rouwen en (orgel)concerten. We hebben juist gezocht naar activiteiten met maatschappelijke meerwaarde die in grote stadskerken tot hun recht komen. Vanuit die brede inventarisatie hebben we vier domeinen onderscheiden, zoals hieronder staat toegelicht. Op de volgende pagina's worden voor elk van de vier domeinen twee vormen van maatschappelijke betekenis uitgelicht en met voorbeelden geïllustreerd.

1.

Cultuur en erfgoed: **Historie & heden**

Grote stadskerken zijn indrukwekkend, soms overweldigend. Zij vertellen belangrijke verhalen van onze geschiedenis en herbergen indrukwekkende collecties die de Nederlandse cultuur weerspiegelen. In die zin zijn het gebouwen van het verleden: monumenten die beheerd en behouden moeten worden. Grote stadskerken zijn in het heden iconen die de identiteit van de stad mede bepalen. Zij bieden plaats aan de stedelingen om te bezinnen, te herdenken, te beleven en te ervaren. Vanuit deze waarden bloeien nieuwe verbindingen tussen het verleden en het heden.

2.

Welvaart: **Economie & innovatie**

Grote stadskerken zijn toonbeelden van vakmanschap door de eeuwen heen. Het zijn plaatsen waar innovaties tot stand kwamen en komen waar het gaat om architectuur, bouwkunst en het beheer en behoud door restauratie. Vandaag zijn het laboratoria voor verduurzaming en voor toepassing van nieuwe technieken op het gebied van materiaalgebruik, akoestiek en terugdringen van gebruik van fossiele brandstoffen. De grote stadskerken creëren gelegenheid om de verworven vaardigheden van diverse groepen in de maatschappij te demonstreren, zowel voor de vakmensen als voor de talenten die de eerste stappen zetten op diverse maatschappelijke ladders.

3.

Participatie: **Democratie & burgerschap**

Grote stadskerken zijn van oudsher plaatsen waar mensen samenkomen. Waar feesten worden gevierd, waar verbintenissen worden bezegeld, waar opstandigheid wordt getoond en waar het gesprek wordt ontketend. In die traditie zijn Grote stadskerken nog steeds plaatsen waar democratie en burgerschap als vanzelf gevoeld en gevoed kunnen worden. Zij nodigen uit tot verantwoordelijkheid om deel te nemen aan de maatschappij en het verdedigen en uitdragen van de rechten van alle mensen.

4.

Welzijn: **Samen leven & samen delen**

Grote stadskerken zijn plaatsen waar mensen graag samen komen om elkaar te leren kennen, te leren begrijpen en te steunen. Stadskerken staan, letterlijk, in het centrum van de samenleving. Ze zijn toegankelijk, inclusief en worden door bijna iedereen gezien als plaatsen voor bezinning, gesprek en ontmoeting. Door iedereen warm welkom te heten in de stadskerken, bieden deze kerken alle groepen in onze samenleving, oud en nieuw, een warm welkom in de samenleving.

Overzicht

1.1.1
Herdenking ramp
Turkije en Syrië,
Eusebiuskerk Arnhem

1.1.2
Thomas zeg sorry,
Stevenskerk Nijmegen

Maatschappelijke
functie 1.1
**Historische
gebeurtenissen
herdenken**

Voorbeelden

1.2.1
Garden of scars,
Oude Kerk Amsterdam

1.2.2
Huis van verhalen,
Grote Kerk Breda

Maatschappelijke
functie 1.2
**Monumentale
waarde ervaren
en beleven**

2.1.1
Protofestival,
Academiehuis
Grote Kerk Zwolle

2.1.2
Baanbrekende
restauratietechniek in
de Sixtijnse Kapel van
het Noorden,
Grote Kerk Naarden

Betekenisgeving

4.1.1
Dies Natalis
Universiteit Leiden,
Pieterskerk Leiden

4.2.2
De schoolkerk,
Akerk Groningen

Maatschappelijke
functie 4.2
**Centrale rol in
en voor de stad
vervullen**

1.
**Cultuur en erfgoed:
Historie & heden**

Domein

Maatschappelijke
functie 2.1
**Verworven
vaardigheden
demonstreren**

4.
**Welzijn:
Samen leven &
samen delen**

2.
**Welvaart:
Economie &
innovatie**

2.2.1
Verduurzaming van een
middeleeuwse kerk,
Eusebiuskerk Arnhem

2.2.2
Gaming in de kerk,
Grote Kerk Breda

Maatschappelijke
functie 4.1
**Sociale cohesie
met en tussen
bevolkingsgroepen
versterken**

3.
**Participatie:
Democratie &
burgerschap**

Maatschappelijke
functie 2.2
**Voorbeeldfunctie
voor innovaties
innemen**

4.1.1
Eenzame uitvaart,
Laurenskerk Rotterdam

4.1.2
Langste tafel van Zwolle,
Academiehuis
Grote Kerk Zwolle

Maatschappelijke
functie 3.2
**Inclusieve
samenleving
vieren**

Maatschappelijke
functie 3.1
**Ruimte voor
burgerschap
maken**

3.1.2
Het Veerstichting
Symposium,
Pieterskerk Leiden

3.2.1
Bitterzoet Erfgoed,
Akerk Groningen

3.2.2
Ontdek Oekraïne,
Stevenskerk Nijmegen

3.1.1
Stof tot nadenken,
Oude Kerk Amsterdam

Cultuur en erfgoed:
Historie & heden

Historische gebeurtenissen herdenken

Cultureel & Erfgoed [DOMEIN 1]
Historische gebeurtenissen herdenken
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 1.1]
Herdenken: verdriet maar ook veerkracht
[VOORBEELD 1.1.1]

**Herdenken:
verdriet maar ook veerkracht**
Aan de voet van de Arnhemse Eusebiuskerk
waren in februari 2023 honderden mensen
aanwezig om de ramp in Turkije en Syrië te
herdenken. Burgemeester Marcouch sprak
woorden van troost en hoop en bracht de
geschiedenis van de Slag om Arnhem, met
de Eusebius als symbool van verwoesting
en veerkracht, in verband met het nu.

Eusebiuskerk Arnhem

Cultuur en erfgoed:
Historie & heden

Historische gebeurtenissen herdenken

Cultureel & Erfgoed [DOMEIN 1]
Historische gebeurtenissen herdenken
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 1.1]
Thomas zegt Sorry [VOORBEELD 1.1.2]

Thomas zegt Sorry

Het zat Thomas van Luyn al een tijdje dwars: de Beeldenstorm van 1566. En daarom wilde hij excuses maken aan katholiek Nederland. Dat deed hij op 27 oktober 2023 in de Stevenskerk in Nijmegen. Daarmee werd (bijna) 500 jaar geschiedenis afgesloten. Ook voor de Stevenskerk. Met deze Transhistorische parodie speelde Thomas, én de Stevenskerk met actuele thema's als cancel culture en historisch relativisme.

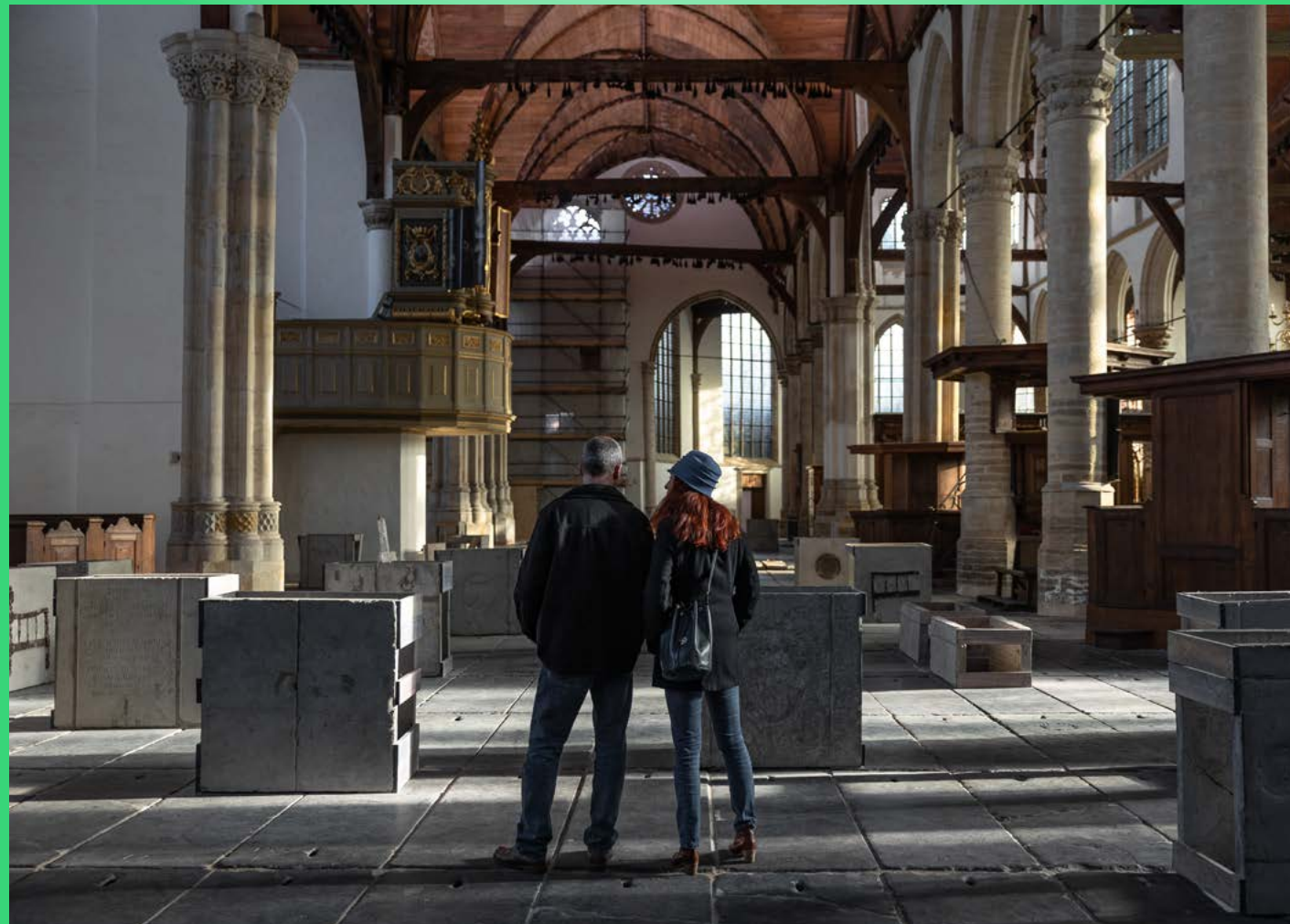
Stevenskerk Nijmegen

Cultuur en erfgoed:
Historie & heden

Monumentale waarde ervaren en beleven

Cultureel & Erfgoed [DOMEIN 1]
Monumentale waarde ervaren en beleven
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 1.2]
Garden of scars [VOORBEELD 1.2.1]

Garden of scars

De installatie Garden of Scars die Ibrahim Mahama in 2022 maakte voor de Oude Kerk Amsterdam ging over de verstrengelde geschiedenis van Amsterdam en Ghana, waar Mahama talrijke culturele en sociale projecten heeft opgezet die werkgelegenheid en creatief onderwijs geven aan de lokale bevolking. De installatie bestond uit honderden betonnen sculpturen die verspreid over de vloer waren opgesteld, afgietsels van de grafstenenvloer van de Oude Kerk en van vloeren en muren van eeuwenoude (Nederlandse) forten langs de Ghanese kust. Mahama beschouwt de grafstenen van de Oude Kerk als een tastbaar collectief geheugen. In zijn eigen woorden: “Een grafsteen is als een litteken op je huid; het brengt je geest terug naar een specifiek moment in de tijd.” Hij maakte een gedeelde geschiedenis zichtbaar en raakt aan belangrijke kwesties van onze tijd, zoals gevolgen van wereldwijde handel en migratie door de eeuwen heen.

Oude Kerk Amsterdam

Cultuur en erfgoed:
Historie & heden

Monumentale waarde ervaren en beleven

Cultureel & Erfgoed [DOMEIN 1]
Monumentale waarde ervaren en beleven
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 1.2]
Huis van Verhalen [VOORBEELD 1.2.2]

Huis van Verhalen

De Grote Kerk Breda is een Huis van Verhalen, waarin heden en verleden verbonden worden en er ruimte is voor meerstemmigheid. In de programma's is de gelaagde en diverse geschiedenis van de Grote Kerk Breda altijd het startpunt. Zo biedt de kerk ruimte aan nieuwe inzichten en niet-vertelde, verborgen of verdwenen verhalen. De tentoonstellingen met Newsha Tavakolian, Claudy Jongstra en Maria Roosen zijn hier voorbeelden van.

Grote Kerk Breda

Grote Kerken Overleg

Grote Kerken Overleg

Welvaart:
Economie & innovatie

Verworven vaardigheden demonstreren

Economie & innovatie [DOMEIN 2]
Verworven vaardigheden demonstreren
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 2.1]
Profestival [VOORBEELD 2.1.1]

Profestival

De jaarlijkse expositie 'Proto' in Zwolle presenteert het afstudeerwerk van creatieve studenten. Proto profileert zich als een toegankelijk, toonaangevend platform in het hart van de stad voor jonge, talentvolle ontwerpers en kunstenaars die de opleiding aan creatieve instellingen hebben voltooid. Het festival benadrukt de individualiteit en de visie van elke student, waarbij de diversiteit van het werk bijdraagt aan een breed scala aan perspectieven op hedendaagse kunst en vormgeving.

Academiehuis Grote Kerk Zwolle

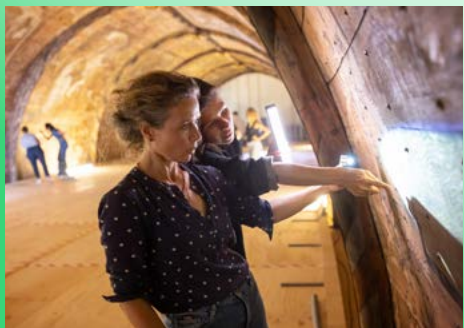
Grote Kerken Overleg

Grote Kerken Overleg

Welvaart:
Economie & innovatie

Verworven vaardigheden demonstreren

Economie & innovatie [DOMEIN 2]
Verworven vaardigheden demonstreren
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 2.1]
Baanbrekende restauratietechniek in de Sixtijnse
Kapel van het Noorden [VOORBEELD 2.1.2]

Baanbrekende restauratietechniek in de Sixtijnse Kapel van het Noorden

Grote Kerk Naarden herbergt een unieke kunstschat die het monument tot de Sixtijnse Kapel van het Noorden maakt. De schilderijen zijn vanaf najaar 2024 onderwerp van een omvangrijke restauratie. Hierbij wordt state of the art digitale techniek ingezet in samenwerking met de Universiteit Utrecht, de Universiteit van Amsterdam, de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis en het wereldwijd toonaangevende Factum Foundation. Combinaties van 2D en 3D scans, LIDAR en Photogrammetry leiden tot een digitaal reconstructiemodel dat zowel voor het restauratieteam, universitair vervolgonderzoek als publieksbeleving van grote meerwaarde is. Niet eerder werd in Nederland op deze manier gewerkt. Stichting Grote Kerk Naarden bundelt kennis en digitale methoden om de schilderijen op innovatieve manier permanent dichterbij publiek te brengen.

Grote Kerk Naarden

Grote Kerken Overleg

Grote Kerken Overleg

Welvaart:
Economie & innovatie

Voorbeeldfunctie voor innovatie innemen

Economie & innovatie [DOMEIN 2]
Voorbeeldfunctie voor innovaties innemen [MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 2.2]
Verduurzaming van een middeleeuwse kerk [VOORBEELD 2.2.1]

Verduurzaming van een middeleeuwse kerk
De Eusebiuskerk in Arnhem wil een proeftuin worden voor de modernste warmtestralers op waterstof. Het maatschappelijke breekijzer: als het zelfs in een middeleeuwse kerk kan, dan kan het overal. Deze plannen hebben een grote spin-off naar de media, naar studenten en politiek.

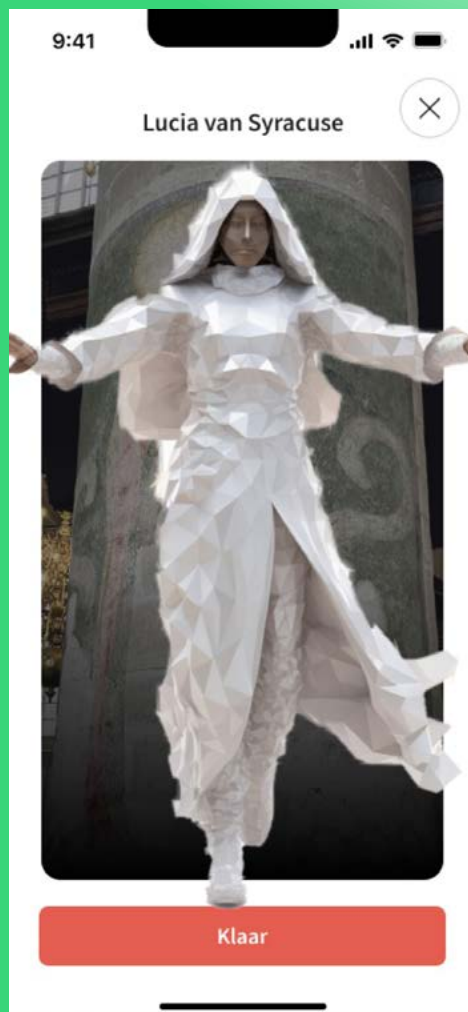
Eusebiuskerk Arnhem

Welvaart:
Economie & innovatie

Voorbeeldfunctie voor innovatie innemen

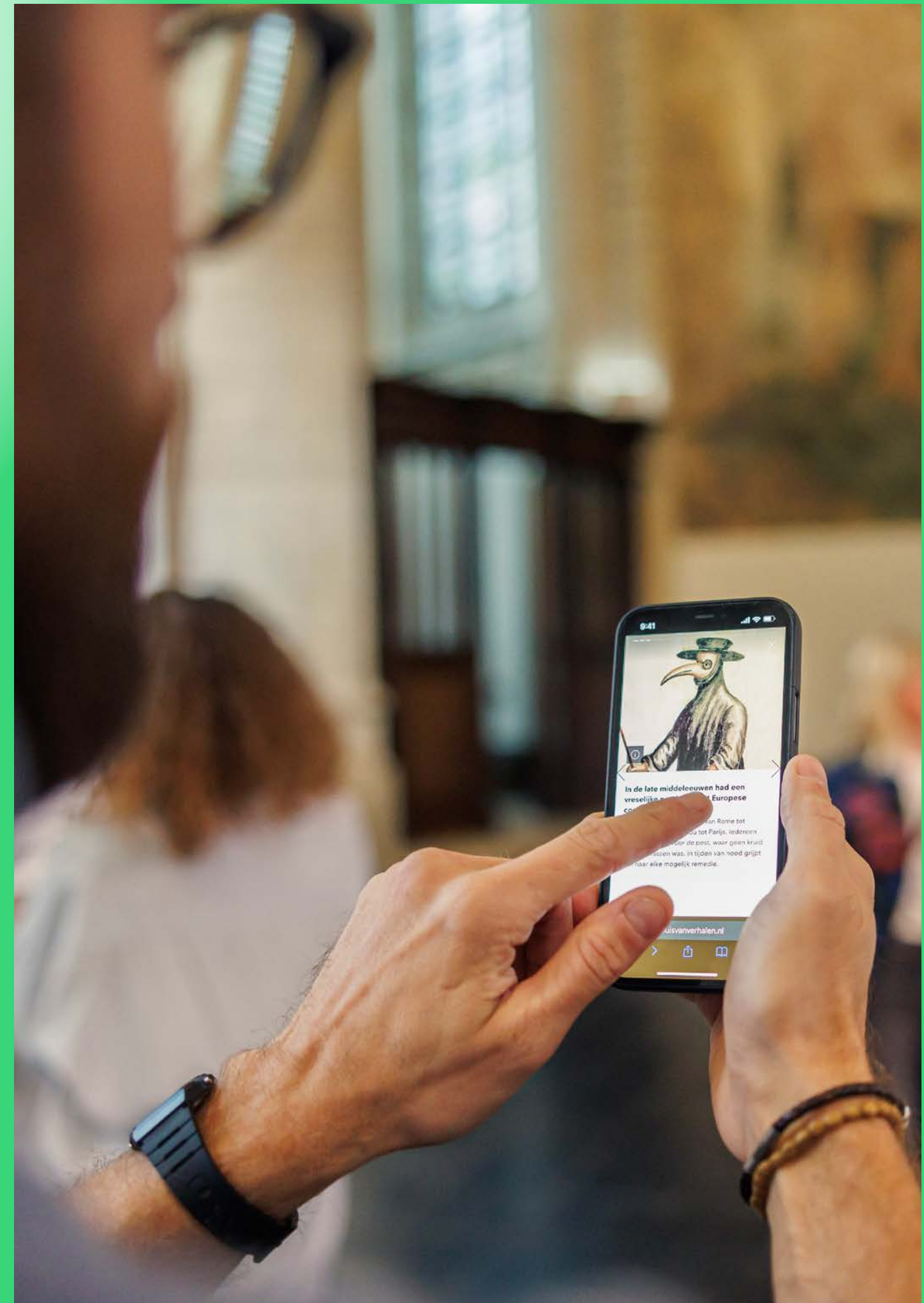
Economie & innovatie [DOMEIN 2]
Voorbeeldfunctie voor innovaties innemen
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 2.2]
Gaming in de kerk [VOORBEELD 2.2.2]

Gaming in de kerk

Samen met partners in de stad, de regio en het land ontwikkelt de Grote Kerk Breda op het gebied van gaming en erfgoed een pilotproject: de Gaia Codex Quest, een baanbrekende, nieuwe erfgoedgame. Gaia Codex Quest is een game voor jongeren en fantasylovers waarin de spelers in een spirituele zoektocht een van de geheimen van de kerk proberen te ontrafelen, maar eigenlijk op zoek zijn naar zichzelf. De ontwikkeling van deze innovatieve pilotgame past bij het streven om nieuwe doelgroepen te bereiken en erfgoed en innovatie aan elkaar te koppelen.

Grote Kerk Breda

Participatie:
Democratie & burgerschap

Ruimte voor burgerschap maken

Democratie & burgerschap [DOMEIN 3]
Ruimte voor burgerschap maken
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 3.1]
Stof tot nadenken [VOORBEELD 3.1.1]

Stof tot nadenken

In het voorjaar van 2014 werkte kunstenaar Sara Vrugt in de Oude Kerk Amsterdam samen met buurtbewoners, voorbijgangers, toeristen en Wallenwerkers aan het vernieuwen van de zittingen van de kerkstoelen van de Oude Kerk. De stoelen symboliseren de talrijke verhalen over de Oude Kerk en de mensen die erop gezeten hebben. Vrugt besloot deze verhalen over liefde, leed en geluk te verzamelen. Schrijfster Anna Enquist vatte de verhalen samen in een korte prozatekst. De woorden van die tekst werden door de deelnemers op de stoelen geborduurd. Samen vertellen de 118 kerkstoelen een universeel verhaal van de kerk en de mensen eromheen. Van een hechte gemeenschap en tegelijkertijd van talrijke individuele geschiedenissen.

Oude Kerk Amsterdam

Participatie:
Democratie & burgerschap

Ruimte voor burgerschap maken

*Democratie & burgerschap [DOMEIN 3]
Ruimte voor burgerschap maken
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 3.1]
Het Veerstichting symposium [VOORBEELD 3.1.2]*

Het Veerstichting symposium
Het Veerstichting Symposium brengt ieder jaar een nieuwe generatie Nederlandse studenten in contact met vormgevers van de samenleving, in de breedste zin van het woord. De wisselende studentenbesturen van de Veerstichting introduceren al decennialang ieder jaar een inspirerend programma rondom een nieuw relevant en actueel thema in de Pieterskerk Leiden.

Pieterskerk Leiden

Participatie:
Democratie & burgerschap

Inclusieve samenleving vieren

Democratie & burgerschap [DOMEIN 3]
Inclusieve samenleving vieren
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 3.2]
Bitterzoet erfgoed [VOORBEELD 3.2.1]

Bitterzoet erfgoed

De plek van de Akerk kan historisch gezien in verband worden gebracht met de bedrijvigheid rondom de economie van de slavernij. Ook de kerk zelf bevat tastbare sporen van het slavernijverleden van Groningen. Groninger Kerken reflecteert op het thema van slavernij door hedendaagse beeldende kunst te presenteren in de Akerk tijdens de manifestatie Bitterzoet Erfgoed. Zo positioneert de stichting zich kritisch in het actuele debat rondom het Nederlandse slavernijverleden. Er wordt bovendien letterlijk een beleving toegevoegd aan dit historische gebouw. Sinds 1 juli 2022 wordt Keti Koti jaarlijks in de Akerk gevierd.

Akerk Groningen

Participatie:
Democratie & burgerschap

Inclusieve samenleving vieren

Democratie & burgerschap [DOMEIN 3]
Inclusieve samenleving vieren
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 3.2]
Ontdek Oekraïne [VOORBEELD 3.2.2]

Ontdek Oekraïne
Met het festival **Ontdek Oekraïne** wilde de **Stevenskerk Nijmegen** haar steun betuigen aan de strijd tegen de Russische agressie in Oekraïne. In workshops, optredens en publieke gesprekken werd de cultuur van Oekraïne dichterbij gebracht. Het festival was het begin van een structurele samenwerking met Nijmegen4Ukraine: zolang als het nodig is blijft de Stevenskerk aandacht besteden aan de oorlog in Oekraïne.

Stevenskerk Nijmegen

Welzijn:
Samen leven & samen delen

Sociale cohesie met en tussen bevolkingsgroepen versterken

Samen leven & samen delen [DOMEIN 4]
Sociale cohesie met en tussen bevolkingsgroepen
versterken [MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 4.1]
Eenzame uitvaart [VOORBEELD 4.1.1]

Eenzame uitvaart

Elk jaar zijn er in Rotterdam 15 tot 20 mensen die eenzaam sterven. De Stichting Eenzame Uitvaart zorgt voor een waardig afscheid. Het probleem lijkt klein maar er is een grotere onderliggende problematiek, namelijk eenzaamheid in de stad. De Laurenskerk en de Stichting Eenzame Uitvaart organiseren een jaarlijkse publiek toegankelijke ceremonie die de eenzame overledenen een gezicht geven en creëren hiermee tegelijkertijd bewustwording rondom het thema eenzaamheid.

Laurenskerk Rotterdam

Welzijn:
Samen leven & samen delen

Sociale cohesie met en tussen bevolkingsgroepen versterken

Samen leven & samen delen [DOMEIN 4]
Sociale cohesie met en tussen bevolkingsgroepen
versterken [MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 4.1]
Langste Tafel van Zwolle [VOORBEELD 4.1.2]

Langste Tafel van Zwolle
'De Langste Tafel' is een jaarlijks evenement dat plaatsvindt in het Academiehuis Grote Kerk. Dit evenement, dat georganiseerd wordt met diverse maatschappelijke organisaties, beoogt statushouders en hun maatjes samen te brengen. Het gaat om het versterken van de gemeenschapszin, het stimuleren van ontmoetingen tussen mensen die elkaar anders misschien niet zouden ontmoeten, en het waardevolle van dialoog rondom thema's zoals inclusie, saamhorigheid en verbinding. De setting in deze stadskerk voegt een extra dimensie toe aan het evenement, omdat het niet alleen een centrale en historische locatie is, maar ook een plek die traditie en cultuur vertegenwoordigt.

Academiehuis Grote Kerk Zwolle

Welzijn:
Samen leven & samen delen

Centrale rol in de stad vervullen

Samen leven & samen delen [DOMEIN 4]
Centrale rol in de stad vervullen
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 4.2]
Dies Natalis Universiteit Leiden
[VOORBEELD 4.2.1]

Dies Natalis Universiteit Leiden
De Leidse universiteit is in de Pieterskerk Leiden opgericht. Het was de eerste universiteit van Nederland. Op 8 februari 1575 vond de oprichtingsceremonie plaats. Nog steeds wordt deze 'geboortedag', de Dies Natalis, in het monument gevierd. Ieder jaar loopt het traditionele cortège vanuit het historische Academiegebouw naar de Pieterskerk Leiden.

Pieterskerk Leiden

Welzijn:
Samen leven & samen delen

Centrale rol in de stad vervullen

Samen leven & samen delen [DOMEIN 4]
Centrale rol in de stad vervullen
[MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE 4.2]
De schoolkerk [VOORBEELD 4.2.1]

De schoolkerk

Kinderen en jongeren van nu zijn de ambachtslieden, beleidsmakers, kerkbeheerders, restauratoren, kunsthistorici en vrijwilligers van de toekomst. Eén ding is daarin zeker: alles zal altijd blijven veranderen, ook de kerkgebouwen en de gedachten daarover. Schoolkerk zet mensen en gedachten in beweging! In onze kerken leer je over erfgoed, religie en de samenleving. Schoolkerk biedt programma's en lesmateriaal aan voor het primair en voortgezet onderwijs op verschillende locaties. Er is lesmateriaal dat je gratis kunt downloaden om uit te voeren in je klas en in de lokale kerk. Maar je kunt ook een programma op locatie boeken, o.a. in de Akerk in Groningen.

Akerk Groningen

CONCLUSIE VAN DEZE VERKENNING

De rijke uitkomst van de verkenning van Berenschot toont aan dat stadskerken, naast culturele en economische waarde, een belangrijke maatschappelijke toegevoegde waarde voor de maatschappij waarin zij staan hebben. Zoals uit onderzoek uit 2023 van Berenschot in opdracht van de Tweede Kamer is gebleken, kunnen cultuur en erfgoed bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken, terwijl daar zowel de maatschappij als de culturele instellingen zelf sterker van worden. Het is mede in dat licht essentieel dat beleidsmakers en financiers het mogelijk maken voor de stadskerken om duurzaam toegevoegde waarde voor de maatschappij te realiseren.

Utrecht, november 2024

COLOFON

Grote kerken — MIDDEN IN DE SAMENLEVING

Deze publicatie is tot stand gekomen door een samenwerking van het Grote Kerken Overleg, de Rijksdienst Cultureel Erfgoed en Berenschot. Met deze publicatie beogen wij meer kerken te inspireren om de functies te verbreden en te versterken in de vorm van maatschappelijke betekenis. We nodigen ook maatschappelijke organisaties uit om met grote kerken in gesprek te gaan over het samen vormgeven van nieuwe initiatieven voor de samenleving.

De voorbeelden van maatschappelijke betekenis zijn afkomstig van deze Grote Kerken. Wij zijn graag bereid informatie hierover te verstrekken:

Academiehuis Grote Kerk Zwolle

Akerk Groningen

Eusebiuskerk Arnhem

Grote Kerk Breda

Grote Kerk Naarden

Laurenkerk Rotterdam

Oude Kerk Amsterdam

Pieterskerk Leiden

Stevenskerk Nijmegen

CREDITS EN BRONNEN

Het in deze publicatie getoonde beeldmateriaal is ter beschikking gesteld door de Grote Kerken of geput uit openbare bronnen. Wij hebben ons ingespannen om de credits van de rechthebbenden te achterhalen.

Maarten van Haaff,
foto VR-bril UU
Grote Kerk Naarden

Maarten Nauw,
foto It's OK...
Commoning Uncertainties
foto State of the Arts
foto Walk & Talk
foto Ibrahim, Mahama,
Garden of Scars
Oude Kerk Amsterdam

Meike Verhagen,
Herdenking Turkije
Eusebiuskerk Arnhem

Heyta Melssen,
foto Thomas zegt sorry
Stevenskerk Nijmegen

Rob van Oijen,
foto Thomas zegt sorry
Stevenskerk Nijmegen

Gert Jan van Rooij,
foto Garden of scars
Oude Kerk Amsterdam

Edwin Wiekens,
foto Huis van Verhalen
Grote Kerk Breda

Bram Vreugdenhil,
foto Huis van verhalen
Grote Kerk Breda

Hannah Hoekerswever,
foto Protifestival
Academiehuis Grote Kerk Zwolle

Maarten van Haaff,
foto Hemelbestormers
Grote Kerk Naarden

Gerard Burgers,
foto Waterstofauto
Eusebiuskerk Arnhem

Jacco Ouwerkerk (Norday),
ontwerper Gaming
Grote Kerk Breda

Wim Hanenberg,
foto Stof tot nadenken
Oude Kerk Amsterdam

Hielco Kuipers,
foto Veerstichting
foto Dies Natalis
Pieterskerk Leiden

Aimee Terburg,
foto Ketu Koti
Akerk Groningen

Duncan Wijting,
foto Ketu Koti i
Akerk Groningen

Thijs Wolzak,
foto Eenzame uitvaart
Laurenkerk Rotterdam

Carry Premsele,
foto Langste tafel van Zwolle
Academiehuis Grote Kerk Zwolle

Monique Shaw,
foto Dies Natalis
Pieterskerk Leiden

Janna Bathoorn,
foto Educatiekerk
Akerk Groningen

Peter van Wijk,
foto Ketu Koti
Laurenkerk Rotterdam

Meer informatie over de (maatschappelijke) betekenis van Grote Kerken vindt u hier:

[Strategische agenda voor Grote Kerken, Berenschot, 2021](#)

Utrecht, november 2024

Berenschot: Jikke Overdiep, Bastiaan Vinkenburg
Ontwerp: Studio Nijhoff

MIDDEN IN DE SAMENLEVING

Verkenning van de maatschappelijke
betekenis van grote stadskerken

GROTE
KERKEN
OVERLEG

Academiehuis Grote Kerk Zwolle / Akerk
Groningen / Eusebius Arnhem / Grote Kerk Breda
/ Grote Kerk Naarden / Laurenskerk Rotterdam /
Nieuwe Kerk Amsterdam / Oude Kerk Amsterdam
/ Pieterskerk Leiden / Stadsherstel Amsterdam /
Stevenskerk Nijmegen / Westerkerk Amsterdam